

Голові спеціалізованої вченої ради у
Кам'янець-Подільському національному
університеті імені Івана Огієнка,
доктору історичних наук, професору,
професору кафедри історії України
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка
Комарницькому Олександру Борисовичу

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента Олійника Сергія Васильовича, кандидата історичних наук, доцента, доцента кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка на дисертацію Ляскович Тетяни Вікторівни на тему: «Діяльність державних органів із матеріально-технічного забезпечення Збройних Сил УНР (листопад 1918 – листопад 1920 рр.)», подану до захисту у спеціалізовану вчену раду в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія»

Актуальність теми. Проголошена в грудні 1918 р. УНР фактично одразу ж зіткнулася із необхідністю ведення збройної боротьби за збереження української державності. Слід було зважати і на складну воєнно-політичну ситуацію, яка постійно супроводжувала УНР впродовж листопада 1918 – листопада 1920 рр. У цьому контексті на одне з чільних місць вийшла проблема матеріально-технічного забезпечення армії УНР усім необхідним (зброєю, боєприпасами, провізією, медичним обслуговуванням).

Актуальність обраної дисертанткою теми дослідження зумовлена по-перше, необхідністю, попри певні здобутки істориків, комплексного та ґрунтового дослідження проблеми матеріально-технічного забезпечення Збройних Сил Другої УНР; по-друге, в умовах сучасного протистояння України повномасштабній агресії РФ означені вище проблеми знову вийшли на порядок денний, а тому вивчення історичного досвіду минулого, в т.ч. і діяльності державних органів із матеріально-

технічного забезпечення Збройних Сил УНР у листопаді 1919 – листопаді 1920 рр. набуває великої ваги.

Дисертаційне дослідження виконано в межах комплексної наукової теми кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка «Проблема історії суспільних змін і трансформацій в Україні від найдавніших часів і до сьогодення» (номер державної реєстрації 0122U000516).

Наукова новина представлених теоретичних результатів проведених здобувачем. Новизна і оригінальність дисертації Т. В. Лякович полягає в тому, що в ній вперше в українській історіографії висвітлено проблему практичних заходів державних органів УНР з метою всебічного матеріального забезпечення національних збройних сил упродовж двох років.

Уперше:

- проаналізовано введені в науковий обіг різні джерела з більше трьох сотень архівних справ, що мають належну репрезентативність і достеменність фактів;
- розкрито особливості забезпечення повстанських загонів республіканської армії зброєю, провізією та екіпіруванням у період антигетьманського повстання;
- досліджено процес становлення і практичні дії міністерств, відповідальних за обороноздатність Збройних Сил УНР, після проголошення влади Директорії УНР;
- цілісно охарактеризовано заходи державних структур протягом піврічної діяльності на території Поділля у 1919 р.;
- розкрито роль народних управ у забезпеченні військових частин Дієвої армії УНР упродовж листопада 1918 – листопада 1919 рр.;
- з'ясовано деталі матеріального постачання українських дивізій у час обмеженої дієздатності уряду (перша половина 1920 р.);
- встановлено рівень матеріального забезпечення бойових і тилкових частин Дієвої армії УНР, спеціально створеними польськими військовими

структурами, після відступу союзницьких військ на територію Східної Галичини у липні – серпні 1920 р.;

- розроблено схему всебічного забезпечення Дієвої армії УНР українськими та польськими органами упродовж 1920 р.;
- підраховано кількість озброєння, боєприпасів та екіпірування, надісланого українським дивізіям згідно з пунктами військової конвенції ВГВП, штабом 6 Армії ВП, закупленого Військовою секцією при Дипломатичній місії у Румунії та отриманого нею майна роззброєних навесні 1919 р. на її території українських частин;
- досліджено систему медичної допомоги, її ефективність для захисників УНР на передовій і в тилу;
- з'ясовано рівень можливостей медико-санітарних органів протидіяти епідеміям тифу серед військовослужбовців упродовж 1919 р.;
- комплексно висвітлено роль Українського і Міжнародного осередків ЧХ у наданні матеріальної та медичної допомоги Збройним Силам УНР;
- простежено зміни й підкреслено особливості апарату постачання Дієвої армії УНР після семи реорганізацій, спричинених оперативним становищем на фронті і втратою контролю над територією.

Достовірність та якість результатів дисертації в опублікованих працях.

Робота апробована на 21-й міжнародній, всеукраїнській, регіональній, вишівській науково-практичних конференціях та круглому столі. Основний зміст та висновки представлені в 25 наукових публікаціях, 3 з них у фахових виданнях України, 1 в закордонному періодичному журналі (Республіка Польща). Це все засвідчує отримання Т. В. Лякович необхідних фахових компетенцій під час навчання в аспірантурі та дає змогу констатувати досить високий рівень фахової підготовки дисертантки.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Дисертація Т. В. Лякович складається зі вступу, чотирьох розділів, 12 підрозділів, висновків, списку

використаних джерел та літератури, який нараховує 721 позицію та додатків. Окрім того наявна українською та англійською мовами анотація.

У вступі визначено актуальність, об'єкт і предмет теми, сформульовано основні завдання та методи дослідження, обґрунтовано хронологічні та географічні межі роботи, показано наукову новизну та практичне значення, зазначено апробації та публікації.

У першому розділі – «Історіографія, джерельна база та теоретико-методологічні засади дослідження» – дисертантка проаналізувала історіографію проблеми, виокремивши в ній кілька груп: 1) розвідки української діаспори; 2) дослідження радянських істориків; 3) праці сучасних вітчизняних дослідників; 4) праці польських учених. Їх ґрунтовний аналіз дав змогу дисертантці прийти до висновку про відсутність ґрунтовної узагальнюючої роботи з теми дослідження.

Дослідження виконувалося на достатньо репрезентативній джерельній базі: 342 справи та 2 мікрофільми, 62 архівних фондів, опубліковані документи і матеріали, спогади і мемуари, газетна періодика.

Методологічною складовою роботи стало залучення авторкою широкого комплексу методів та принципів, котрі дозволили систематизувати інформацію, а також в хронологічній послідовності описати заходи державних органів щодо матеріального забезпечення національних збройних сил, а розроблений понятійно-категоріальний апарат – осмислити сутність основних термінів цієї теми.

У другому розділі поетапно досліджено заходи Директорії УНР у забезпеченні війська озброєнням, продовольством та спорядженням упродовж листопада 1918 – листопада 1919 рр. З'ясовано джерела надходження ресурсів. Проаналізовано процес організації системи матеріально-технічного та продовольчого забезпечення Збройних Сил Другої УНР. На конкретних прикладах показано, як складно, в умовах постійної зміни воєнно-політичної ситуації, відбувався процес подолання владою існуючих труднощів. Авторка успішно показала сильні і слабкі сторони цього процесу.

У третьому розділі увагу зосереджено на дослідженні функціонування державної системи матеріально-технічного забезпечення Збройних Сил УНР упродовж 1920 р. Дисертанткою на конкретних прикладах показано труднощі, з якими зіткнулася УНР

при вирішенні проблеми забезпечення армії в 1920 р., як вони вирішувалися. Ґрунтовно показано роль у цьому процесі польського фактору. Звернено увагу на діяльність дипломатичних представництв по закупівлях, поставках озброєння, обмундирування та взуття для армії УНР.

Останній розділ присвячено медико-санітарній системі лікування хворих і поранених українських військовослужбовців у районі бойових дій на їхніх різних етапах та в тилу. Звернено увагу на формування мережі шпиталів, забезпечення її кадровим і матеріальним ресурсом. Показано труднощі з якими зіткнулася влада при вирішенні зазначеного, шляхи їх подолання тощо. Залучення архівного комплексу документів і матеріалів дозволив дисертантці на конкретних фактах простежити проведення профілактичних заходів із запобігання пошестей в українському війську. Розкрито місце у них СДЗ, лазень-пралень, акцій збору білизни тощо. Змістовно розкрито допомогу українських та зарубіжних осередків Червоного Хреста хворим і пораненим бійцям Дієвої армії УНР їх роль у проведенні заходів по стабілізації санітарного становища у війську.

Висновки до дисертації аргументовані, науково достовірні та сформульовані відповідно до завдань дослідження, підсумовують його результати та спираються на достатньо глибоке знання предмету дослідження, підкріплюються відповідним фактичним матеріалом. Вдало доповнюють основний зміст дисертації додатки. Не викликає сумнівів практичне значення одержаних результатів.

Дисертанткою дотримано принципів системності, історичності, всебічності і цілісності, достовірності та об'єктивності. Вдало використано загальнонаукові, міждисциплінарні та спеціально-наукові методи дослідження. Все це доводить якісне оволодіння здобувачкою методології наукової діяльності, яку було застосовано у представленій дисертаційній роботі.

Загальна оцінка дисертації та рівень дотримання академічної доброчесності. Дисертація Т. В. Лякович є самостійним та завершеним дослідженням. Загалом віддаючи належне позитивним здобуткам і висновкам дисертаційної роботи, вважаємо за необхідне звернути увагу на питання, які потребують певних уточнень, зауважень та дискусій:

- ✓ В анотації на с. 6 можливо слід було написати «шляхи», а не «причини».
- ✓ Дискусійним видається представлення праці М. Капустянського «Похід українських армій на Київ-Одесу в 1919 році» в мемуарах, а не в науковій літературі.
- ✓ У роботі є згадка на статтю П. Слюсаренка «Армія Української народної Республіки в боях за Східну Галичину у період російсько-польської війни 1920 року», а не має на рукопис дисертації «Армія Української Народної Республіки в умовах боротьби за українську державність (вересень 1919 – листопад 1920 рр.).
- ✓ Перелік публікацій щодо теми дослідження за авторством О. Удовиченка можна було б доповнити його статтею «Від Дністра до лінії перемир'я і відворот за Збруч», опублікованою в часописі «За державність» в № 5-7.
- ✓ У переліку причин недостатнього успіху у зборі теплого одягу у подолян на с. 96 ймовірно можливо додати і ще одну закономірну причину – їх острах перед майбутньою зимою.
- ✓ Поза увагою дисертантки випала праця С. Кармалюка та В. Ореховського «Історія Товариства Червоного Хреста України. Книга I. Діяльність Організацій Товариства Червоного Хреста в Україні до 1921 р.».
- ✓ Варто було б звернути увагу і на заходи української влади щодо забезпечення військової авіації, адже в структурі Збройних Сил УНР була авіація, а в військовому міністерстві при Головній управі постачання була Управа авіації і повітроплавання.
- ✓ У роботі є ряд технічних недоліків: а) на с. 32 зроблено помилку в покликанні на працю дослідника – 704 замість 705; б) перелік авторів монографії (М. Кукурудзяк та С. Кармалюк), згаданий на с. 32, слід доповнити ще одним автором – В. Волошина; в) помилка в оформленні бібліографічного апарату – під №700 не вказано конкретно використаний том.

Висловлені зауваження мають переважно рекомендаційний характер і принципово не змінюють загальну позитивну оцінку кваліфікаційної праці, яка

виконана на належному фаховому рівні. Вважаю, що визначені в роботі мета і завдання Ляскович Тетяною Вікторівною були реалізовані.

Таким чином, дисертація Т. В. Ляскович «Діяльність державних органів із матеріально-технічного забезпечення Збройних Сил УНР (листопад 1918 – листопад 1920 рр.)», є самостійним (підтверджується висновком про рівень оригінальності дисертації, який складає 97,6%), оригінальним дослідженням на актуальну в науковому та суспільному сенсах тему і відповідає спеціальності 032 – Історія та археологія, галузь знань 03 – Гуманітарні науки. За науково-теоретичним рівнем, науковою новизною постановки та вирішенням завдань, обґрунтованістю основних положень висновків та узагальнень дисертація відповідає нормативним вимогам МОН України, а її автор Ляскович Тетяна Вікторівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 03 – Гуманітарні науки за спеціальністю 032 – Історія та археологія.

Офіційний рецензент:

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії України
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Сергій ОЛІЙНИК

04 грудня 2023 р.

